

במה דברים אמורים, בכספים וכדומה אבל כלים – שיעור טענתם אף בפחות משתי כסף (שמואל מ: – ואף רב סובר כן. ריטב"א), ולא פחות משני כלים.
 א. יש אומרים שכל כלי שוויו לפחות שוה פרוטה (תוס' רמב"ן רא"ש וריטב"א – עפ"י הירושלמי). ובקצות החושן (פח) כתב שזהו רק לשמואל אבל לרב אין צריך כלי שוה פרוטה. ואולם אין במשמע כן מדברי הפוסקים שהרי פסקו כרב ואעפ"כ הצריכו כלי ש"פ (שבט הלוי ח"ו רלג).
 לדעת הגאונים והרמב"ם (טוען ונטען ג, ה) והרשב"א והמאירי, בכלי אין צריך שוה פרוטה.
 ואף כלי הנעשה מאליו כגון כלי הים דינו ככלי לענין זה (מאירי מ: עפ"י הירושלמי).
 ב. מהפוסקים משמע שגם בכפירת כלי אחד – חייב. והרש"ש כתב שלכאורה לרב אינו חייב אלא כשכפר שני כלים.

דפים לט – מ

עד. מה הדין באופנים הבאים:

- א. התובע מחברו חטים והודה לו בשעורים.
 - ב. טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם.
 - ג. טענו חטים ולא הספיק לתבוע גם שעורים, עד שקדם הלה והודה לו על שעורים.
 - ד. טענו מטבע זהב שיש לו בידו, והודה לו במטבע כסף וכד'.
 - ה. טענו כלים וקרקעות והודה לו על מקצת מן הכלים.
 - ו. טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן.
 - ז. טענו כלים ופרוטה והודה בכלים וכפר בפרוטה; הודה בפרוטה וכפר בכלים.
 - ח. טענו שוה פרוטה, ויש עמו עד אחד שמעיד לו.
- א. טענו חטים והודה לו בשעורים – חכמים פוטרם, הן מחויב שבועה על החטים (לפי שאין ההודאה ממין הטענה), הן מדמי שעורים (רבה בר נתן. ב"ק לה: וע"ש). ורבן גמליאל מחייב שבועה על החטים (שאינו מצריך הודאה ממין הטענה).
- א. לרבן גמליאל, צדדו בתוס' בשני תירוצים האם פטור מדמי שעורים או חייב (ע' שני תירוצים בתוס'. ועתוס' ב"ק לה; בית הלוי ח"ג מא; פרי יצחק ח"ב סו).
 - ב. רוב הראשונים פסקו כרבה בר נתן לפטור לגמרי. ויש שפסקו לחייב דמי שעורים (ע"ה ב"ק לה).
 - ואולם חייב 'שבועת היסת' על הכפירה, כדין כופר הכל (רמב"ם טוען ונטען א, ג).
 - ג. הוא הדין בהודאה של חפץ אחר ממה שטענו, הגם ששניהם ממין אחד (ע' להלן מג. במנורה גדולה וקטנה וב"מ ק בשני עבדים ושני בגדים, וע"ש במאירי).
- ב. טענו חטים ושעורים והודה לו באחת מהן, רב נחמן אמר שמואל: חייב שבועה. וכן אמר רבי יצחק בשם רבי יוחנן. ואילו רבי חייא בר אבא בשם ריו"ח אמר שפטור. ורב פפא פסק כשמואל, שחייב. וכן פסקו הר"ח כאן והרמב"ם (טוען ג, ח ג) והתוס' והרשב"א והמאירי – שהרי הלכה כרב נחמן בדינים, וגם רב פפא שהוא בתראה פסק כן. [ואף רב מודה לכך. ערשב"א. וצ"ע מלשוננו בסד"ה ומיהו לענין], ודלא כמוש"כ הר"ח בכתובות. (וע' בבאור שיטתו ברש"ש ובית הלוי ח"ג סוס"י מא).

ג. אמר רב ענן אמר שמואל: טענו חטים ולא הספיק לתבוע גם שעורים עד שקדם הלה והודה על שעורים; רואים, אם קפץ והודה בשעורים כדי להערים (שייחשב כ'טענו חטים והודה לו בשעורים') – חייב (אם אמר לו זו שניהם יש לך בידי (רש"י). ושמואל לשיטתו טענו חטים ושעורים והודה באחת מהן חייב). ואם משיבו לתומו על טענתו ולא להערים – פטור אע"פ שתבעו הלה מיד 'שעורין', ואפילו בתוך כדי דיבור (רא"ש). א. טענו חטים והודה, ושוב טענו שעורים וכפר – אין זה 'מודה במקצת', שכל טענה נבחנת לחוד והרי הודה באחת בכולה וכפר באחרת בכולה (ר"י בן מגאש וש"ר).

טענו מאה דינרים יש לי בידך וכפר הכל, וחזר ואמר חמישים יש לי בידך ואמר לו הן – יש אומרים שאינו חייב שבועה מפני שהן שתי תביעות. ויש חולקים (מובא במאירי). ב. אם אמר התובע, יש בדעתי לתבעך כמה תביעות, הוזהר שלא תקפוץ להשיב עד שאסיים דברי, וקפץ זה והודה במה שהיה בלבו של זה לטעון – לא הועיל כלום (מאירי בשם חכמי ההר. מסתימת הדברים משמע שאפילו קפץ הודה לפני שהלה התחיל להרצות תביעותיו. ויש מקום עיון בזה די"ל להתובע הוא כמערים לעשות חברו 'מודה במקצת' ואילו הנתבע אומר לו מראש שלא להכליל בתביעה ממון שאין עליו מחלוקת).

ד. טענו מטבע זהב בדוקא והודה לו במטבע מסוג אחר, לגרסת רש"י (וכ"מ לכאורה בפירוש ר"י מלוגיל): חייב, שאע"פ שמפרש מטבע מסוימת בדוקא – כל המטבעות כמין מטבע אחת הן (ואף פרוטה שאין בה הטבעה אלא חלקה היא. ר"י בן מגאש). ואילו לדעת ר"ח ותוס' וש"ר פטור, שאין זה ממין הטענה. [ואולם אם נתן לו דינר זהב להחליף במטבעות ושואל אותן מטבעות והלה טוען החזרתי כולן חוץ מדינר כסף וכד' – חייב].

ואם תבע בסתם 'שתי כסף' וכד' והלה הודה בפרוטה או בדבר אחר, פירשו הראשונים שלדברי רב הרי זו תביעת שווי שתי כסף ולא שתי מטבעות כסף בדוקא – הלכך חייב שבועה, ולשמואל תובע מטבעות כסף דוקא הלכך פטור (שלא כפרש"י).

א. להלכה פסק הרמב"ן גם בזה כרב, שהכוונה בתביעתו על שוה, ודוקא במטבעות ולא בפירות ולא בתובעו משקל זהב או כסף, ודוקא במטבעות היוצאות במדינה, ודוקא בהלואה ולא בפקדון [וכן יש לדקדק מדברי הרמב"ם (טוען ג, ח) שהביא דוגמאות לכך שהם שני מינים מפקדון ולא מהלואה. ויש סוברים אף בפקדון מין אחד הוא]. והרשב"א כתב שמסתבר שבזה הלכה כשמואל כבשאר דיני ממונות, שהתובע מחברו סתם – בדוקא הוא תובע, שאין מחלוקת זו תלויה בהכרח במחלוקת השניה שבה סייע רבי חייא לרב. וכן נטה המאירי.

ב. תבעו במין מסוים בדוקא והודה לו בשווי – אין זו הודאה ממין הטענה (עפ"י רמב"ן וש"ר).

ה. טענו כלים וקרקעות והודה על מקצת מהכלים – נשבע על שאר הכלים כדין מודה במקצת, וזוקקין עליו להשבע גם על הקרקעות. (גלגול שבועה).

ו. טענו שתי מחטין והודה לו באחת – אמר רב ענן אמר שמואל: חייב (שבועה). לכך יצאו כלים (כסף או כלים) – למה שהן, ואין צריך חשיבות שיעור 'כסף'.

כאמור לעיל, נחלקו ראשונים האם על כל פנים צריך שיהיה כל כלי שוה פרוטה, אם לאו – משום חשיבותו של כלי.

ז. טענו כלים ופרוטה והודה בכלים וכפר בפרוטה, לרב – פטור מפני שאין כאן כפירת שתי כסף. ולשמואל – חייב.

כאמור לעיל, הלכה כרב שכן תני ר' חייא. וכן אמר רב פפא, דבתרא (ראשונים).

הודה בפרוטה וכפר בכלים – חייב.

ולדברי רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן – בכל אופן פטור שאין ההודאה ממין התביעה שכפר בה, כדלעיל סעיף ב.

ח. טענו שוה פרוטה ויש עמו עד אחד – שמואל אמר שחייב שבועה מן התורה.

א. כן הלכה (רמב"ם רי"ף רא"ש). ואולם התוס' צידדו על פי קושיא מהסוגיא בכתובות שלפי מה

שאנו נוקטים כרב שצריך כפירת שתי כסף ב'מודה במקצת', יש לומר שפטור (וע' מצפה איתן).

ב. נחלקו הראשונים בשבועת השומרים האם צריך שתי כסף, שהרי באותה פרשה כתיב כסף או

כלים (כן דעת הרמב"ן הרו"ה הרמ"ה [מובא בתורא"ש] הרא"ה הריטב"א הרא"ש והר"ן. ודוק לענין השבועה

אבל התשלומין אף בפחות. חרושי הר"ן מב:) אם לאו, שאין זו באה על ידי כפירה והודאה, הלכך

נוהגת אף בפחות (ר"י בן מגאש, רמב"ם טוען ונטען ג,ו שכירות ב,ה, בעל ההשלמה, וכן נטה הרשב"א).

ועוד נחלקו בשבועת הנוטלין אם צריך שתי כסף (רמב"ם טוען ונטען ג,ז. ויתכן שלמעשה נקט

הרמב"ם כרבותיו שא"צ שתי כסף. ע' הל' שכירות יא, ט ומ"מ וכס"מ) אם לאו (ראב"ד, רמב"ן, מאירי רא"ש

ור"ן. וע' גם רשב"א מח סע"ב).

וכן נחלקו בשבועת היסט. (רב האי גאון [מובא בטור], הרא"ה [מובא בחרושי הר"ן] ומאירי נקטו שאין

צריך. והר"ן כתב שמסתבר שלא תקנו אלא בשתי כסף, שלא מצינו שבועה מהתורה בפחות אלא בעד אחד [וזהו

כשיטתו הנ"ל]. וכן דעת הר"י ישעיה, מובא בטור חו"מ פח. וע"ש בב"י ובתו"ח מא.).

ובשבועת שותפים ואריסים וכד', צריך טענה [או כפירת טענה] שתי כסף (להלן מח: רמב"ם טו"ג

ג,ז שלוחין ושותפין ט,ב).

דפים מ – מא

עה. מהי 'שבועת היסט' ומה בינה ובין שבועת התורה?

שבועת היסט, היא שבועה שהטילו חכמים מחכמי הגמרא (רמב"ם ותוס' וש"ר. וערש"י מה. ד"ה ישבע; מו. ד"ה

אלא; מח: ד"ה הא שאר) על הנתבע הכופר בכל, שמדין תורה אינו נשבע אלא המודה במקצת הטענה או

כשעד אחד מעיד כנגדו או שהיה מארבעת השומרים. ('היסת' – לשון שימה והטלה. רש"י. כן אמר רב

נחמן.

ולגרסת רב חביבא, לא נתקנה שבועה זו אלא ב'דררא דמונא' – שיש ביסוס לטענת התובע, כגון שהודה

בתחילה בעיקר התביעה ועתה טוען 'פרעתי', אבל אם כופר בעצם התביעה מכל וכל – אינו נשבע.

א. הרי"ף הר"ח הרמב"ם (טוען א,ג) ועוד ראשונים פוסקים שמשביעים בכל אופן, 'וכן עמא דבר'

(רמב"ן – שהלכה כלשון ראשונה הנאמרה כסתמא דגמרא ואילו לשון אחרונה בשם חכם יחיד, וכמוש"כ הרי"ף

בפסחים בכיצא בזה). ורבנו תם הורה לילך אחר המיקל ולפטרו משבועה מספק, ואעפ"כ לא היה

מוחה בדיינים שהשביעו. ורב האי גאון פסק שאין משביעין אותו אלא מטילים עליו נידוי

שיחול אם הוא חייב ואינו משלם (מובא בתוס' ובהגהות מיימוניות טוען א אות ח).